

גיליון הורים לפרשת בהר ולפרשת בהקת

פרשת בהר מתחילה בנושא השמיטה, יובל, ההבטחה לברכה בשנה השישית, חזרת הנכסים ביובל, גאולת קרקעות, איסור ריבית, עבד עברי ועבד כנעני, עברי הנמכר לגוי, איסור עבודה זרה, שמירת השבת והמקדש. פרשת בהקת מתחילה בברכות על הליכה בדרך ה', וחז"ח "ואם לא תשמעו לי...". לאחר מכן נדרי ערך נפש והקדש ותמורתו.

סיפור א' לשולחן שבת

"ושבתה הארץ שבת לה" הפרשה פותחת במצוות השמיטה. בספר "עלינו לשבח" מובא סיפור מדהים על איך שהקפדה על שנת השמיטה הצילה ממון יקר וחשוב: כביתו של רב ידוע, היתה עובדת זרה. והנה בוקר אחד היא הודיעה במפתיע לרבנית בעלת הבית שהיא נאלצת לחזור לארץ מולדתה וממחר במילים אחרות - היא מפסיקה לעבוד. שמעה הרבנית כך, וביקשה להעניק לה דבר-מה עבור עבודתה. חיפשה ולא מצאה, עד שראתה על השולחן תפוח, עטפה אותו יפה-יפה והגישה אותו כתמורה לעובדת. ערכו של תפוח ברומניה, לא יסולא בפז, כידוע... לאחר שהעובדת יצאה מהבית, הגיע הרב, אשתו כמובן סיפרה לו על הודעתה של העוזרת ועל התפוח שהעניקה לה במתנה. הרב נחרד ואמר: הכיצד?! נתת לה את התפוח?, והלא שנת שמיטה היא, ויש איסור לתת לגוי פירות שמיטה?! צריך לרוץ אחריה ולקחת ממנה את התפוח, פסק הרב. הרבנית יוצאת לרחוב כדי לדלוק אחר העובדת. לאחר כברת-דרך לא קטנה היא מוצאת אותה על יד תחנת האוטובוסים. בדיוק באותו הרגע הגיע האוטובוס, והרבנית מסמנת בידה לעובדת שיש לה דבר-מה ממנה, אך זו עשתה עצמה כאינה רואה וכאינה שומעת ועלתה על האוטובוס. ראתה הרבנית כך, ועלתה אף היא לאוטובוס, שילמה לנהג כרטיס נסיעה וכל זאת כדי ליצור קשר עם העובדת ולהוציא מידה את התפוח. עכשיו אירע דבר מדהים. העובדת הזרה, בראותה את הרבנית מתקרבת לעברה, עשתה תנועה של 'כניעה', ואמרה: "אל תעשי לי מאומה, אחזיר לך הכל". ובעוד היא מדברת, היא מכניסה את ידה לתיק ושולפת משם את כל תכשיטיה של הרבנית... למרות ההלם הגדול שאחז ברבנית למראה הנס, לא הרפתה עדיין מעניין התפוח, וביקשה מהעובדת שתחזיר לה את התפוח. רק לאחר מכן התפנתה לעמוד על מה שאירע לה, והתברר שאלמלא ההקפדה על הלכות שביעית, והמרדף שניהלה הרבנית אחר העובדת, היו נגנבים ממנה תכשיטים יקרים שעברו מדור לדור במשפחה.

סיפור ב' לשולחן שבת

כתוב בפרשה "ולא תונו איש את עמיתו" ונשאלת השאלה כיצד עולה מחשבה בלב אדם לרמות את השני? ברוב הפעמים התשובה נעוצה במחשבה של האדם המרמה כי הוא מרגיש נעלה יותר, חכם יותר או גדול יותר מחברו... אולם אף פעם אין לדעת מיהו העומד מולך. הסיפור הבא ימחיש זאת: ילד קטן בגיל 7 נכנס לבית קפה והתיישב לו באחד השולחנות. הוא פנה אל המלצר, והמלצר ניגש אליו. הילד שאל בענווה את המלצר: "סליחה, כמה עולה גלידה עם קצפת וסוכריות?". המלצר שהבין ש- "הלקוח" הצעיר תופס לו מקום בשביל גלידה... הפטיר בזווית פיו בזלזול: "עשרה שקלים". הילד ספר שוב את מטבעות הכסף שהיו בידו, ושאל את המלצר: "וכמה עולה גלידה רגילה בלי קצפת וסוכריות?". המלצר איבד את סבלנותו וסיגן שוב בזלזול: "חמישה שקלים!". שוב הילד הפנה את מבטו אל כפות ידיו הקטנות ואמר: "אקח גלידה רגילה בבקשה". המלצר התרגז על "חוצפתו" של הילד הקטן ולאחר כמה דקות הביא לו המלצר את הגלידה. הוא זרק את החשבון בבזז על השולחן והלך משם. הילד ברח ויכל את הגלידה בהנאה. כשסיים ברח ברכה אחרונה ויצא מבית הקפה. כשהמלצר ניגש לפנות ולנקות את השולחן, נקו דמעות בעיניו... על מפית קטנה השאיר הילד 10 שקלים - חמישה עבור הגלידה וחמישה נוספים לטיפ בשבילו... רק אז הבין המלצר שהילד בעצם דאג לו לתשורה. המלצר רצה לרוץ להודות לילד הקטן על השיעור הגדול בחסד שעשה, אך הילד כבר נעלם ברחוב. מוסר השכל: לעולם אל תזלזל במישהו אחר, אין לך לדעת מי הוא העומד לפניך. יהיה בעיניך כגדול אף אם הוא קטן...

סיפור ג' לשולחן שבת

לימדונו חכמים כי הצדקה היא דרך מילוט מיום רעה

על הפסוק בפרשתנו " וְכִי יִמּוֹךְ אֶחָיִךְ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִצַּקְתָּ בוֹ " מובא במדרש ויקרא רבה: " ..הדא הוא דכתיב (תהלים מא): "אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה" אבא בר ירמיה בשם רבי מאיר אמר: זה שממליך יצר טוב על יצר הרע איסי אמר: זה שנותן פרוטה לעני"...

סיפור מרגש ומזעזע בו זמנית ימחיש מהו השכר שה' נותן לאדם שנותן צדקה לעני ואיך הוא נמלט בעבור מצווה זו מיום רעה: אשה אלמנה הייתה מקבלת בכל שבוע מהארגון מנות בשר עבורה ועבור שני בניה. בערב חג הפסח היא נקלעה למצב שהייתה צריכה לבקש מהשכן רבע עוף, כיוון שאת המנה המוקצבת לה כבר גמרה.

בלית ברירה נגשה לשכן בעל 16 ילדים שמצבו אף הוא לא היה מזהיר כלל וכלל. משדפקה על דלת הבית שמעה קול המולה של ניקיונות האחרונות לקראת החג. השכן פתח את הדלת ובבושת פנים ביקשה רבע עוף לה ולשני ילדה לחג.

השכן שמקרר ביתו הישן היה נקי לפסח, נזכר שמונחים שם שני עופות ל-18 נפשות וכיצד ייתן לה מצד אחד?! והאיך ישלחה ריקם מביתו מאידך?! מיד עשה חשבון שאם הוא יוותר על המנה וישלח את הקטנים לחלוק יוכל ל"ארגן" רבע עוף למסכנה.

הוא לא חשב פעמיים הוא ניגש למקרר הישן (בעבר המקררים היו מסיביים וידית גדולה של מתכת אטמה אותם לחלוטין) פתח אותו ומתוכו נפל אחד מילדיו הקטנים כשהוא כחול כולו ועל סף עילפון...

לאחר שהוא שב לחיים, התברר שהוא שיחק מחבואים ומכיוון שהמקרר היה כמעט ריק הוא נכנס פנימה מבלי יכולת לצאת... והנה למדנו "ביום רעה ימלטהו ה"..." נתן רבע עוף הרוויח בן...

סיפור ד' לשולחן שבת

"וְכִי יִמּוֹךְ אֶחָיִךְ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִצַּקְתָּ בוֹ"

אחד מתלמידי רבי שמעון בר יוחאי ושמו רבי יצחק, יצא בבוקר מביתו בדרכו לבית הכנסת, ונתקל באיש עני שהיה לו רק מטבע בן חצי מעה. פתח העני בדברי תחנונים: "אנא, רחם נא על חיי ועל נפשות ילדי המסכנים! ענה לו רבי יצחק בקול רחמני, והלא מצבי הוא בדיוק כמצבך, ואין בידי דבר חוץ ממטבע עלובה של מחצית המעה, גם זה טוב בשבילי, השיב העני האומלל, בידי חצי מעה, ואם תתן לי את המטבע שבידיך, תהיה לי מעה שלמה, ואוכל לקנות בה ככר לחם, אשר תשביע את רעבונם של ילדי המסכנים. הסכים רבי יצחק ונתן לו את המטבע שלו בשמחה. העני מיהר לביתו כדי להחיות את נפשותיהן הרעבות של בני משפחתו, ואלו רבי יצחק המשיך בדרכו לבית הכנסת. בלילה, ישן רבי יצחק על מיטתו – והנה חלום. בחלומו הוא עומד על שפת הים, כשלתע מתנפלים עליו שונאים. ועומדים להשליכו לתוך מעמקי הים! והנה הוא מבחין ברבו, רבי שמעון בר יוחאי, המושיט ידיו להצילו, אך המרחק ביניהם רב מדי, וקצרה ידו של רבי שמעון מלהושיע, והוא אינו מצליח להצילו, עוד רגע והנה הוא טובע. בעוד הוא מפרפר בין חיים למות, הוא חש ביד המוציאה אותו מן המים. התבונן רבי יצחק לראות מי הוא המציל אותו, והנה זה העני אשר פגש בבוקר, שמיהר עתה לעזרתו, הצילו ממעמקי הים, ומסר אותו לידי רבו רבי שמעון. התעורר רבי יצחק משנתו, ולבו הלם בקרבו מאימת החלום. אט אט הוא נרגע מחלומו המבעית, והתעמק להבין את פשרו. פתאום הובהר לו, כי מן השמים גילו לו שעמד בסכנה גדולה וגזרה איומה ריחפה עליו, ורק בזכות מחצית המעה, בכוחה של מטבע קטנה זו, אשר בה החיה נפשות רעבות ניצל מגזרה כה קשה, ורבו רבי שמעון יכול היה לבקש עליו זכות (עפ"י זהר פרשת בשלה)

סיפור ה' לשולחן שבת

שלמה המלך אומר בספר משלי: "מלווה ה' חונן דל" מי יכול להיקרא מלווה להקב"ה? שהרי נתונה לעני היא כבוד ה'. הקשר לצמידות ולחיבור בין פרשיות בהר בחוקותי נובע מן העובדה שבשתי הפרשיות יש עניין משותף. הרעיון המרכזי הוא: נושא מצוות השמיטה ותוצאותיה.

חז"ל ראו קשר בסמיכות ובסדר של המצוות: שמיטה - מכירת בית ואחוזה - ריבית ודני עבד. ואמרו שהסוחר בפירות שביעית סופו שירד מנכסיו, ימכור את ביתו, ילווה בריבית ובלית ברירה ימכור עצמו לעבד.

כל המצוות בפרשה באים להורות לאדם ששום דבר איננו שלו, הכל מאת ה' וזמני בידך! לכן יש ציווי: "וחי אחיך עימך" - דאג לעני שהוא חסר כל. אדם הנותן לעני מוכיח שכל מה שהוא עושה זה לכבודו של הבורא יתברך וה' מחזיר לו.

זה שאינו דואג רק לעצמו ובני ביתו אלא חונן דל הוא זה שדואג לדלים וחסרי אמצעים ומובטח לו שהקב"ה פורע הלוואותיו... משל למה הדבר דומה:

ליהודי עשיר ולו שלשה בנים, האחד עשיר והשני עני וחסר כל. לימים חיתן האב העשיר את בנו השלישי והקטן, שלח מכתב לבנו העשיר ובו הוא מבקש ממנו שיבואו הוא ובני משפחתו, והוסיף לבקש שייקח עמו את אחיו העני ובני משפחתו עמו לחתונה.

"אל תפחד להוציא ממון שתעלה לך הנסיעה ובגדי החתונה למשפחתך ולמשפחת אחיך" כותב האב לבנו - "שכן כל הוצאה שתוציא לכבודי אני אשלם לך עליה".

קרא הבן העשיר את המכתב ומיד מיהר לקנות לו ולבני משפחתו את הבגדים היקרים והיפים ביותר שהרי הובטח לו החזר. ביום החתונה עלה הבן העשיר עם משפחתו על מרכבתו ואז נזכר שאביו ביקש ממנו לדאוג ולהביא גם את אחיו העני ובני משפחתו, מיד שלח את אחד מעבדיו שיביא אותם ונסעו עמו לחתונה.

כשהגיעה המרכבה לאולם השמחות יצאו הבן העשיר ומשפחתו לבושים בבגדי תפארתם לבוש יקר ומשובח האומר כבוד והדר, להתפעלותם של המוזמנים על רוב עושרם של האב והבן.

ולאחריו יוצא האח העני ובני משפחתו בלבוש בלוי וקרוע. שגילו המוזמנים שזהו אחיו של בן העשיר, השתררה מבוכה במקום, והאב כבש פניו בקרקע...

התזמורת החלה לנגן את ניגוני החתונה השמחה פרצה מכל עבר והעניין נשכח מכל לב, מלבד אחד אשר לא שכת. לאחר שתמו ימי השמחה בא הבן העשיר לאביו ואמר לו שבכוונתו לחזור לעירו, ורמז לאביו שעליו לשלם לו את כל ההוצאות המרובות שהוציא לצורך החתונה, אך האב התעלם.

הבן ההמום העדיף אי נעימות של שעה קלה מאשר לספוג את הנזק הכספי ופנה לאביו ואמר לו: "הלא אתה אמרת שתכסה לי את כל ההוצאות שאוציא לכבוד החתונה ועת עושה אתה עצמך ששכחת מכל ההבטחות שהבטחת?!"

ענה לו אביו: "כתבתי שכל ההוצאות שתוציא לכבודי אשלם לך עליהם אך כל ההוצאות והקניות שעשית רק לכבוד עצמך עשית. שאם לכבודי היית באמת דואג, אז היית קונה את אותם הבגדים גם לאחיך ולמשפחתו הענייה.

וכיוון שלא כך נהגת מעשיך הוכיחו שלכבוד עצמך אתה דואג ולא לכבוד אביך... ועל כבוד עצמך איני צריך לשלם לך... כן הוא הנמשל: הדואג לעני מוכיח שלכבודו של ה' עושה זאת והצלחתו מובטחת

סיפור ו' לשולחן שבת

הפרשה נפתחת בפסוק "אם-בְּחַקְתִּי, תִּלְכּוּ וְאֵת-מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ... וְנִתַּתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם"

משל לבני מאהל בדואי החיים בלב המדבר הרחק ממקום ישוב, והיו נאלצים לשאוב את המים הנצרכים להם למחייתם מבורות הנמצאים במרחק רב ממקום מגוריהם, ולטלטלם בפחים על גבי חמורים. ויהי היום ומספר אנשים מקרב הבדואים ביקרו בכרך הגדול, ולתימהונם ראו שאין בני העיר נזקקים להביא מים ממרחק, אלא בכל בית מצוי ברז, שממנו נובעים מים מתוקים צלולים וצוננים. חמדו להם הבדואים את השכלול הנפלא הזה, ורכשו כמות ניכרת של ברזים, על מנת להתקנים בכל אחד מן האהלים שבמקום מושבם, כאשר תמה מלאכת הרכבת הברזים, נוכחו לדעת לאכזבתם המרובה כי אין המים יוצאים מתוכם, מיד הזעיקו את בעלי המלאכה מהעיר הגדולה, שימהרו ויבואו לראות מדוע הופלו ברזיהם לרעה מן הברזים אשר בכרך. כאשר הגיעו המומחים למקום, פרצו בצחוק גדול ואמרו לתושבי המקום: כיצד העליתם על דעתכם שיבואו המים מתוך הברזים, הרי לא הברז הוא הנותן את המים, הברז אינו אלא קצהו של צינור ארוך המתחבר בסופו אל המשאבה המעלה ושואבת את המים מתוך הבאר, והנה אתם לא התחברתם כלל אל הבאר, רק נעצתם את הברז בקיר. וכי חשבתם שעל ידי כך יבואו מים באוהליכם? הנמשל: אלה הדברים אשר חייבים להיאמר לכל אלה אשר עזבו מקור מים חיים, לחצוב להם בורות נשברים, התורה מבטיחה לנו שפע של ברכה והצלחה, אם רק נשכיל להתחבר אל מקור מים חיים התורה הקדושה "אם-בְּחַקְתִּי, תִּלְכּוּ וְאֵת-מִצּוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" רק אז " וְנִתַּתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם"

סיפור ז' לשולחן שבת

בפרשת בחקותי מובאת פרשת התוכחה לעם ישראל ועל הסתר הפנים חו"ח. בספר "אמונה שלמה" מובא סיפור הממחיש את "הסתר הפנים" בתקופה זו:

יוס'ה היה שובב גדול. הוא דרדר עגלה עמוסה בירקות וכתוצאה מכך שבר זכוכית של חלון ראוה. הוא זרק אבנים על ציפורים ויונים, והיה חברותא של כל הכלבים המפחידים.

הוריו, כמוכן, לא ראו ממנו רב נחת, ואביו, בכעסו, הזהיר אותו שאם לא ישתנה יבוא דוב מהיער הסמוך ויתנקם בו על מעשיו הרעים...

אך יוס'ה לא הקשיב לאביו, ויום אחד ביצע מעשה קונדס מסוכן וגרם לסכנת חיים ממשית.

אביו רצה ללמד אותו לקח. הוא ביקש מצייד שיצוד לו דב תמורת תשלום הגון, לקח את עור הדוב ונכנס לתוכו, זינק לעבר בנו בהפתעה, חשף ציפורניים אימתניות, הפיל אותו לארץ ושרט אותו עד זוב דם עד שכמעט פרחה נשמתו.

לאחר מכן עזב את בנו, נכנס למחסן הסמוך, הוריד את עור הדוב, לבש את בגדיו ויצא.

כאשר ראה יוס'ה את אביו קם אליו, חיבק אותו ואמר לו: "אבא, אתה יודע מה קרה לי? נכון אמרת לי תמיד שאם לא אתנהג יפה יבוא דב מהיער ויתנקם בי? כך בדיוק אירע!... אבל, אבא, יש לי שאלה אחת: איפה היית כשהדוב היה כאן?"

"ממך - אליך אברח".

הקב"ה הוא זה ששולח לנו את הניסיונות הקשים והוא זה שמכה בנו כפי שנקרא בספר דברים "חֲצִי אֶכְלֶה־בָּם" ודרשו חז"ל הצי כלים והם אינם כלים מתוך אותה אהבה אינסופית של הקב"ה לבניו.

סיפור ה' לשולחן שבת

בפרשת "בחוקותי" מובאים מ"ט קללות ובאמצע הקללות מופיע הפסוק: "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־יָעֻב וְאֶת אֶת פְּרִי־יָצָק וְאֶת אֶת פְּרִי־יָאָזְרָךְ וְאֶת אֶת פְּרִי־יָאָזְרָךְ אֶתְּזַכֵּר!" משל למה הדבר דומה?

משל לשני נערים, אחד בן טובים - אבא שלו גביר גדול, ואחד הורע מזלו ונולד לאחד שהוא ראש כנופיית פשע. בדרך כשהזרו מבית הספר, נגשו לקיוסק וביקשו: "סליחה אדוני, אולי אתה יכול להוריד לי משם את השקית הצהובה?" אחראי משמרת מסתובב להוריד את השקית... ואלו בינתיים סוחבים שתי חטיפי שוקולד של 'אגוזי'... לאחר שהמוכר מציג בפניהם את הממתק שבחרו, הם אומרים בזלזול: "אההה... זה... לא...! התכוונו בכלל למשהו אחר... לא רוצים!"... ויצאו מהחנות לזלול את ה'אגוזי' בהנאה.

המוכר חשד במשהו אך לא יכל להוכיח. הוא עבר על ההקלטות של מצלמות האבטחה לוודא שחששו מוצדק. והנה הוא רואה איך שני הילדים האלה, גנבו לו חטיף 'אגוזי'! הוא ניגש למשרה, מגיש תלונה, ותובע את שני הפרחחים למשפט מהיר.

ניצבים הם בפחד גדול. השופט שואל - "מי אתה?... אוקיי... ואתה?" מתבונן בתזכיר של הקצין מבחן שהונח לפניו, ופוסק: "אם כך, אתה בן העשיר נכנס לכלא לחודשיים, ואתה בנו של העבריין ניכנס לכלא לשבועיים!"

שואל אותו הילד של הגביר: "רגע... רגע... אני לא מבין, למה אני לחודשיים והוא לשבועיים? זה משפט צדק?! מה קרה? אתם מפחדים מאבא שלו?..."

חייך השופט ואמר - "פשוט מאוד, אבא שלו עברין, אז אין לי דרישות לגביו... הוא כבר למד מאבא שלו, אם ככה, מה כבר אני יכול לדרוש ממנו?! זה תורשתי אצלו!... זה מה שהוא ראה בבית. אבל אתה, שלא חסר לך כלום - בן של עשירים, איך העזת לגנוב וופל?! , אולי תילמד לקח באם תיכנס חודשיים לבית הסוהר!..." אומר המגיד מדובנא:

אתם שואלים מה הקשר שבאמצע מ"ט קללות נכנס הפסוק: "וְזָכַרְתִּי אֶת פְּרִי־יָעֻב וְאֶת אֶת פְּרִי־יָצָק וְאֶת אֶת פְּרִי־יָאָזְרָךְ אֶתְּזַכֵּר!" אומר הקב"ה: אני זוכר מי היו ההורים שלכם - אברהם יצחק ויעקב, איפה הם ואיפה אתם?... על בני עשירים (במצוות ובאמונה) התביעה הגדולה! תובעים כאן את עם ישראל, על זה שיש להם כאלה הורים ומה הם עושים!...

מי שיש לו חינוך טוב הציפייה ממנו גבוהה יותר! ולכן החיוב הוא כגודל האב...

מתכוננים לפרשה תשובות לשאלות :

שמיטה (כה,אז)

פרשת בהר נפתחת במצוות השמיטה. ושאלו חז"ל: " מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני". כלומר אעפ"י שמצוות השמיטה קשורה לארץ ישראל ותורה מפרשת את הכללים במצווה ואף את הפרטים כך גם לגבי כל שאר המצוות בתורה.

לאחר מספר שנות עבודת אדמה, יש לקדש את שנת השמיטה ולהניח לעבודת הארץ. מצוות השמיטה נוהגת רק בארץ ישראל.

1. כמה שנים צריך האדם לעבוד את האדמה? (כה,ג) שש
2. איזה מלאכות הכתובות בפרשה אסורות בשנה השביעית היא שנת השמיטה? השלימו: (כה,ד) שדה _____ (כה,ד) לא תזרע כרם _____ (לא לקצוץ ענפים) (כה,ד) לא תזמור ספיחים (הגדלים מעצמם) (כה,ד) לא תקצור ענבים _____ ("קטיף" ענבים) (כה,ד) לא תבצור
3. כתוב בפס' "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" מה הכוונה במילה "לארץ"? (רש"י כה,ד) לשדות ולכרמים
4. כתוב בפס' "את ספיח קצירך לא תקצור" מהו "ספיח קצירך"? (רש"י כה,ה) אפילו לא זרעתה, והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, הוא קרוי ספיח
5. כתוב לגבי ספיח הקציר "את ספיח קצירך לא תקצור" אם כן מה דינו של ספיח זה? (רש"י כה,ה) לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל

6. כתוב בפס' "את ענבי נזירך לא תבצר", באיזה מצב מותר לבצור? (רש"י כהה), אותם אינך בוצר, אלא מן המופקר:
7. פירות השנה השביעית הם הפקר כלומר בעל הקרקע לא יכול לסגור את השדה ולהנות מהיבול של העצים או הירקות. מי יכול להנות מהם? (כה"יז) לעבד, לאמה, לשכיר, תושב, בהמה וחייה

יובל (כה, חייח)

לאחר שבע שמיטות - ארבעים ותשע שנים, מגיעה שנת החמישים - שנת היובל. גם בשנה זאת נוהגים דיני שמיטה. בשנה זו יוצאים כל העבדים העבריים לחרות ושבים איש אל משפחתו.

1. מה עושים כדי להכריז על שנת היובל ומתי? (כה"ט) תוקעים בשופר (תרועה) ביום הכיפורים
2. השלימו: " וקראתם _____ תהיה לכם ... " (כה"י) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה יובל היא
3. כתוב בפס' "יובל היא תהיה לכם" מה בא השם יובל שניתן לשנת החמישים לבטא? (רש"י כה"י) שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר
4. מה הפירוש בפס' "ושבתם איש אל אחוזתו"? (רש"י כה"י) שהשדות חוזרות לבעליהן

בשנת היובל, הקב"ה מאפשר לכל יהודי לפתוח דף חדש. כל העבדים העבריים משתחררים.

בשנת השמיטה, עבדים שנמכרו **בגלל גניבה** או עבדים שמכרו את עצמם כדי להחזיר הלוואה, אינם משתחררים כפי שכותב הרמב"ם: "מכרוהו בית דין עובד שש שנים מיום מכירתו ובתחלת השנה השביעית שלו יצא בן חורין. ואם פגעה בו שנת השמיטה בכלל השש הרי זה עובד בה. אבל אם פגעה בו שנת יובל אפילו נמכר שנה אחת לפני היובל הרי זה יצא לחרות שנאמר (ויקרא כה"מ) 'עד שנת היובל יעבד עמך'"

האדמות שנמכרו לפני היובל חוזרות לבעלים המקורי ונוהגים ביובל אותם איסורים כמו בשנת השמיטה.

5. כתוב בפס' "לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו", מה הפירוש "תרבה מקנתו" ומה הפירוש "תמעט מקנתו"? (רש"י כה"טז) תרבה מקנתו. תמכרנה ביוקר: תמעט מקנתו. תמעט בדמיה:
6. כתוב בפס' "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלוקיך", הרי כבר הוזכר "לא תונו" אם כן באיזה אונאה הכתוב מדבר כאן, ולמה נאמר פה "ויראת מאלוקיך"? (רש"י כה"יז) כאן הזהיר על אונאת דברים (י"ב פרק ד, א.), שלא יקניט איש את חברו, ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו ויראת מאלהיך

הבטחת הקב"ה לשנת השמיטה (כה, יטכב)

1. בשנת השמיטה היהודי לא עובד בשדה ולכן מיוחד שאלו לא יהיה לא מה לאכול בשנה השביעית ובשמינית. מה הקב"ה מבטיח? השלימו: " וַיְצִיֵנוּ אֶת בְּרִכְתֵּי לְכֶם _____ וְעָשָׂתָּ הַתְּבוּאָה _____ " (השנה השישית, השביעית, וחלק מן השמינית, עד שתבטח התבואה החדשה) (כה"כא) בשנה השישית, לשלוש השנים
2. למה הודגש כאן "ונתנה הארץ פריה"? (רש"י כה"יט) שלא תדאגו משנת בצורת

חזרת קרקעות לבעליהם (כה, כגכח)

הקב"ה מזכיר לעם ישראל שהארץ שייכת לו ולכן לא ניתן יהיה למכור או לתת אדמות מארץ ישראל לצמיתות (לתמיד) ובשנת היובל הקרקע חוזרת לבעליה על-פי החלוקה שנחלקה ארץ ישראל לשבטים ולמשפחות: "כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי". (כה"כג)

1. ראובן הפך להיות עני ומכר את הקרקע שלו לשמעון (עד היובל). כיצד מכונה האדם שיקנה חזרה את הקרקע משמעון ויחזיר לראובן? (כה"כד) כו גואל
2. התשלום על פדיון הקרקע ע"י הגואל יהיה עפ"י יתרת השנים עד היובל. מה יקרה אם לא יהיה מי שיגאל? (כה"כח) הקרקע תחזור ביובל.

גאולת קרקעות (כה, כטלד)

ראינו שיהודי יכול לגאול תמיד את קרקע נחלת אבותיו ואם אין לו כסף, הקרקע תחזור אליו ביובל בכל מקרה.

1. מה דינו של יהודי שמוכר בית (ללא נחלת קרקע) בתוך **עיר המוקפת חומה**? תוך כמה זמן יכול לגאול את הבית? מה יקרה ביובל אם לא גואל את הבית? (כה"ל) הבית עובר לצמיתות כעבור שנה

בעיר שאינה מוקפת חומה ובערי הלוויים ניתן לגאול את הבית כמו הקרקע. אם אין כסף לגאולה אזי הבית יחזור ביוכל לבעלים.

2. מה הפירוש בפס' "בית מושב עיר חומה"? (רש"י כה,כט) בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון
3. מה הפירוש בפס' "כי בתי ערי הלוויים היא אחוזתם"? (רש"י כה,לג) לא היה להם נחלת שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא יופקע נחלתם מהם

איסור ריבית (כה, לה'לח)

1. התורה מצווה את היהודי לעזור לאחיו המך (העני) עפ"י הציווי "והחזקת בו" "וחי אחיך עמך". מה אסור לקחת ממנו? (כה, לו-לז) נשך ותרבית ומי הריבית - ראובן העני לקח הלוואה משמעון. כשראובן מחזיר את ההלוואה, שמעון מבקש תשלום נוסף חוץ מההלוואה. הנשך והתרבית הם סוגים של ריבית. (כה, לח)
2. כתוב בפס' "לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים" למה הודגש סמוך לארץ כנען "להיות לכם לאלוקים"? (רש"י כה, לח) שכל הדר בארץ ישראל, אני לו לאלהים, וכל היוצא ממנה, כעובד עבודת אלילים

עבד עברי ועבד כנעני (לה, לט"מו)

1. התורה עוברת לצוות אותנו על יהודי עני שמוכר את עצמו בגלל שאין לו כסף. התורה נתנה מעמד לעבד עברי שאסור להעבירו בעבודות קשות ובזוויות, לאחר שש שנים הוא ישתחרר, ואם הגיעה שנת היובל לפני מלאת שש שנים לעבודתו, יצא לחופשי חינם. מדוע הקב"ה מצווה לשחרר את העבדים? (כה, מב) כי עם ישראל עבדים לקב"ה
- לעומת העבד עברי, עבד גוי קניי בקניין הגוף ועבודתו לכל הזמן. הוא אינו יוצא לחירות, והוא עובר כנכס בירושה לילדים כמו כל קניין אחר.
2. כתוב בפס' "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבודת עבד" מה הפירוש "עבודת עבד"? (רש"י כה,לט) עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד, שלא יוליד כליו אחריו לבית המרחץ, ולא ינעול לו מנעליו:
3. מה הפירוש "עד שנת היובל יעבד עמך"? (רש"י כה,מ) אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציא
4. כתוב בפס' "לא תרדה בו בפרך ויראת מאלקיך", מה הפירוש "לא תרדה בו בפרך", ולמה נאמר כאן "ויראת מאלוקיך"? (רש"י כה,מג) מלאכה שלא לצורך, כדי לענותו, אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה, והוא אינו צריך, עודור תחת הגפן, עד שאבוא, שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר ויראת:

עברי הנמכר לגוי (כה, מז"נה)

1. כתוב בפס' "וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחד עמו", מה לומדים מהמילים "ומך אחיך עמו"? (רש"י כה,מז) מי גרם לו שימוך, דבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו
2. יהודי שמצבו התדרדר מאוד ונמכר לעבד אצל גוי עד היובל, מה צריכים לעשות אחיו היהודים? (כה,מח"מט) לנסות לגאול אותו ולשחררו

איסור עבודה זרה, שמירת השבת והמקדש (כו, אי"ב)

1. בסיום פרשת בהר, התורה חוזרת על שלוש מצוות שראינו בפרשות הקודמות: איסור עבודה זרה, שמירת השבת ומורא המקדש. כתוב בפס' "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה" מה הפירוש "אבן משכית"? (רש"י כו,א) לשון כסוי, כמו ושכתי כפי שמכסין הקרקע ברצפת אבנים:

"אם בחוקותי תלכו... (כו, גי"ג)

1. פרשת בחוקותי נפתחת בברכה גדולה על שמירת המצוות והליכה בדרך ה'. השלימו את הברכות: (כו,ד"ה)
ונתתי _____ בעתם (כו,ה) גשמכם
נתנה הארץ _____ (כו,ה) יבולה
_____ יתן פריה (כו,ה) עץ השדה
והשיג לכם _____ (הפרדת גרעיני החיטה מקליפתם) _____ (קטיף הענבים) - זמן דישת שפע יבול החיטה יתארך עד לחודשים תמוז אב תחילת מועד בצירת הענבים (כו,ה) דיש את בציר

- ישגי את _____ קטיף הענבים ימשך עד לזריעה של החיטה בחודש חשוון (כוה) ובציר ישיג את זרע ואכלתם _____ לשובע _____ בארצכם (כוה) לחמכם , וישבתם לבטח
2. מיתחו קו בין להשלים את הברכות: (כו"י) ונתתי שלום (כו"י) בארץ ושכבתם (כו"י) ואין מחריד והשבתי (כו"י) חיה רעה מן הארץ וחרב (כו"י) לא תעבור בארצכם ורדפתם את אויבכם (כו"י) ונפלו לפניכם לחרב ורדפו מכם חמישה (כו"י) מאה ומאה מכם (כו"י) רבבה ירדפו ואכלתם ישן נושן (הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן) (כו"י) וישן מפני חדש תוציאו (שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן) כתוב בפס' "ונתתי גשמיכם בעתם", מתי הם "עתם" של הגשמים בפס'?"(רש"י כו"ד) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, (ד) כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי (ה) שבתות (תענית כג. ת"כ פרק א, א.)
 4. כתוב בפס' "ועץ השדה יתן פריו", על איזה "עץ השדה" מדובר?(רש"י כו"ד) הן אילני סרק, (ו) ועתידין לעשות פירות (ת"כ שם ו.ו):
 5. מה הפירוש "והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע?"(רש"י כו"ה) שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, (ז) ובבציר תעסקו עד שעת הזרע:
 6. המילים "ואכלתם לחמכם לשבע" בפס' לכאורה מיותרות שכן מתחילת הפס' מובן כבר שיהיה תבואה מרובה אם כן מה רצה הכתוב להשמיענו באמרו "ואכלתם לחמכם לשבע?"(רש"י כו"ה) אוכל קמעה, [מעט] (ח) והוא מתברך במעיו (שם ז.ז):
 7. כתוב בפס' "ורדפו מכם חמשה מאה" מה הפירוש "ורדפו מכם?"(רש"י כו"ח) מן החלשים שבכם, (מ) ולא מן הגבורים שבכם (שם ד.ד):
 8. כתוב בפס' "ונתתי משכני בתוכם", מה הפירוש "ונתתי משכני?"(רש"י כו"י) זה בית המקדש
 9. למה נאמר אחרי כל ההבטחות הנזכרות, "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים?"(רש"י כו"י) כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים
- הקב"ה מבטיח לעם ישראל שאם ילכו בדרכיו , הקב"ה יקבע משכנו בתוכנו , ישחרר את עם ישראל מעבדות הנפשית ויוליך אותנו בקומה זקופה

"ואם לא תשמעו לי..." (כו, יד-מו)

- לאחר הברכות הרבות על קיום דברי ה', משה רבינו מספר לעם ישראל מה יקרה עם חס וחלילה לא ילכו בדרך ה'. קללות רבות ואסונות גדולים יפקדו את עם ישראל (חס ושלוש) עד לגלות מארץ ישראל .
1. מה הפירוש "ואם לא תשמעו לי?"(רש"י כו"ד) אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים. (ב) יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה' (בראשית י, ט.ו), שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (שם יג, יג), מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו:
 2. למרות כל העונשים , בזכות מי הקב"ה יציל את עם ישראל מצרותיו?(כו"מב) אברהם יצחק ויעקב וזכות ארץ ישראל
 3. כתוב בפס' "אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני" וכו', למה נאמר "והתורות" בלשון רבים, ולא "והתורה?"(רש"י כו"מו) אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

נדרי נפשות (כו, א"ח)

1. התורה מספרת על אדם מישראל שנודר להקדיש ערך של נפש אדם ומתחייב להביא להקדש תמורת נפש מישראל באומרו "ערך פלוני עלי להקדש". האדם לא יכול לקבוע לבד מה שווי הערך של כל האדם אלא התורה קובעת מה יהיה ערך הנדר ה"ערכך" לכל מקרה. כמה שקלים צריך לשלם עבור הנדר? (כו"א)

ערך הנקבה	ערך הזכר	גיל
3	5	חודש - 5 שנים
10	20	5 שנים - 20 שנה
30	50	20 שנה - 60 שנה
10	15	60 שנה - ומעלה

2. כתוב בפס' "ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים", מה הפירוש "ואם מבן חמש שנים" (רש"י כז,ה) לא שיהא הנודר קטן שאין בדבריו קטן כלום, אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עלי:
3. מה הפירוש "ואם מן ידו" (רש"י כז,ח) שאין ידו משגת ליתן הערך הזה:

הקדש ותמורתו (כז, ט"לד)

התורה עוברת לעסוק באדם שהקדיש משהו לקודש ומתחרט ורוצה להמיר אותו במשהו אחר (אפילו לתת דבר טוב יותר)

1. אדם שהקדיש בהמה טהורה לא יכול להמיר אותה בבהמה אחרת. מה יהיה הקנס אם ימיר בבהמה אחרת? (כז,י) שתי הבהמות יהיו מוקדשות
 2. בהמה שלא ניתנת להקרבה (בעלת מום) ניתן למכור אותה והכסף יחזור לכוהנים לצורך המשכן עפ"י הערך שהכין יקבע. כמה צריך לשלם הבעלים המקורי אם ירצה לקנות את הבהמה חזרה? (כז,יג) יוסיף חמישית על הערך שנקבע ע"י הכהן
 3. איזה דברים נוספים שמקדישים יכול הבעלים לגאול (לפדות) בתשלום תוספת קנס של חמישית מהערך של ההקדש? (כז,טו"ט) בית, שדה, התורה מפרטת דינים נוספים בהקדשים: ערך שדה שהוקדש, נקבע לפי תנובת זרע השדה והחישוב נעשה לפי יתרת השנים עד היובל. אם ראובן קונה את השדה של שמעון מההקדש לא יכול שמעון לגאול את השדה. במקרה זה ביובל השדה חוזר לכוהנים. אם שמעון הקדיש שדה שקנה מראובן אזי בשנת היובל השדה תחזור לראובן
 4. מה ערכו של שקל הקודש. (גרה = פחות ממשקל גרם) (כז, כה) עשרים גרה שקל העשוי מכסף
 5. כתוב בפס' "אך בכור אשר יבכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו", מה הפירוש "לא יקדיש איש אותו" ומדוע אי אפשר להקדיש אותו? (רש"י כז,כו) לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו. הבכורות שייכים לקב"ה
- התורה מזכירה את ה"חרם" - שהוא הקדש חמור שלא ניתן לגאול ואינו נמכר לאף אחד אלא ישמש לצרכי המשכן או המקדש
6. כתוב בפס' "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא" באיזה מעשר מדובר? מהם "זרע הארץ" "פרי העץ"? (רש"י כז,ל) במעשר שני הכתוב מדבר. זרע הארץ = דגן, פרי העץ = תירוש ויצהר
 7. כתוב בפס' "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה'" מה הפירוש "אשר יעבר תחת השבט"? (רש"י כז,לב) כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים (ת) של כל שנה ושנה
 8. האדם לא יכול להחליף את הבהמות שהקדיש בין טוב לרע ולהיפך. מה יהיה הקנס אם יעשה זאת? השלימו: " וְאִם הָמֵר יִמְרְנוּ לֹא יִגָּאֵל " (כז,לג) וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ
 9. למה נכתב כאן "לא יבקר בין טוב לרע" וכו'? (רש"י כז,לג) לפי שנאמר וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע, בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד